

Soft Structures

Gepubliceerd door City Mine(d) in "Momenten", Demos, September 2009 (?)

In het kielzog van Brusselse stedelijke acties zoals Hotel Central, Sens Unique en Fondation Legumen, besloten in de zomer van '97 een aantal mensen tot het oprichten van "een vereniging voor het organiseren van stedelijke projecten". De vereniging had als driedelige ambitie de toeëigening van de stad -*MIJN stad*-, het promoten van de stad als goudmijn of bron van inspiratie, ideeën en initiatieven -*stadsMIJN*-, en het ondersteunen en ondernemen van acties voor een meer rechtvaardige stad -*onderMIJN de stad*. De leden van de vereniging kozen in tweetalig Brussel voor neutraal Engels, en voegden als teken des tijds haakjes toe, en de naam City Mine(d) was geboren.

Met deze tekst kijkt City Mine(d) vanuit vier invalshoeken naar de stad: de stad als paradox, de stad die opties biedt, de stad als structuur, en tenslotte wat de toekomst in petto heeft voor de stad en City Mine(d). De invalshoeken zijn geïnspireerd door eigen projecten van City Mine(d), waarbij de teller al enkele jaren geleden gestopt is op 99 projecten, en concepten geformuleerd door aanverwante onderzoekers. De tekst poogt het paradoxale karakter van de stad te duiden, en te illustreren waarom City Mine(d) haar toch als emanciperende biotoop ziet. Het concept "positieve vrijheid" wordt gebruikt om die opportuniteiten toe te lichten, waarbij interventies middel worden om netwerken te initiëren. Vervolgens wordt een alternatief concept van duurzame stad besproken, samen met organisatievormen die kunnen bijdragen tot het duurzamer maken van die stad. Uiteindelijk wordt met dat materiaal gekeken naar de kansen die er zijn voor de initiatieven van individuen en collectieven in zich internationaliserende steden.

I. de paradox Stad

Tegenstellingen die eigen zijn aan de stad

Sinds de vroegste pogingen om de stad te beschrijven, worstelen onderzoekers met de tegenstellingen die haar kenmerken. Max Weber, bijvoorbeeld, de Duitse socioloog, schrijft in 1921: "een stad is een dicht aaneengrenzende inplanting van huizen, die een nederzetting vormen van een omvang die geen plaats laat voor familiariteit tussen burens." Stedelingen genieten van een anonimiteit die hen bevrijdt van de nauwe sociale controle van een dorpsgemeenschap, maar dit gaat wel ten koste van vertrouwdheid en geborgenheid. Het is maar een van de paradoxen die eigen zijn aan de stad, en haar tot het voorwerp van zowel hoop als angst van de meest diverse mensen maakt. Tegenstellingen die City Mine(d) bezighouden situeren zich enerzijds in de bebouwde ruimte van de stad, anderzijds in de stedelijke economie.

De beperkte maakbaarheid van een kunstmatige structuur

Hedendaagse topklasse architectuur vormt vaak het internationale gezicht van de stad. Niet zelden bevinden de gebouwen zich echter naast woningen waarvan de structuur niet altijd gegarandeerd is. Als bijvoorbeeld in London de beroemde Swiss Re toren [beter bekend als Gherkin of Augurk] zou omvallen, is de kans reëel dat hij op een van de armzaligste wijken van het Verenigd Koninkrijk terecht komt. Hoewel minder iconisch moet het Brusselse Zuidstation en haar aanpalende buurten wat contrast betreft niet onderdoen voor de Londense situatie.

Economische motor in een sociaal vagevuur

Economisch zijn de tegenstellingen vaak nog flagranter. Steden zijn de motoren van de Westerse economie en tegelijk plaatsen van extreme economische uitsluiting. Zo is London de 6e rijkste stad van de wereld, en tegelijk leven 1 op 2 (!) kinderen er in armoede. Brussel kan beschouwd worden als de 2e rijkste regio van Europa, en toch stelt 1 op 4 gezinnen er gezondheidszorg uit om financiële redenen.

Schaal, verscheidenheid en dichtheid

En toch lijkt de aantrekkingskracht van de stad sterker dan de afkeer die ze opwekt. Sinds 2008 leven 1 op 2 wereldburgers in een stad; toen in januari 2008 hevige sneeuwval het treinverkeer in het Zuiden van China deed stilvallen, bleek dat niet minder dan 200 miljoen dorpelingen naar de stad pendelden om te gaan werken. De Wereldbank linkt deze aantrekking aan de vaststelling dat wanneer mensen naar de stad trekken, hun lonen 40 tot 50% hoger liggen dan in de agrarische economie; dat was zo in 19e eeuwse Europa, en dat geldt nog steeds voor ontwikkelingslanden nu. Een realiteit die gestoeld is op eigenschappen die de stad onderscheiden van elke kleinere gemeenschappen, nl. haar schaal, verscheidenheid en dichtheid.

Dalende kost per eenheid

Eenvoudige economie laat toe om uit te leggen waarom een groot aantal inwoners de stad ten goede komen. Het fenomeen heet "schaalvoordeel" en betekent dat wanneer het aantal gebruikers verhoogt, ook de voordelen toenemen, want de kost per eenheid daalt. Vergelijk het met de gemeenschappelijke aankoop van een duur huishoudapparaat, zoals een wasmachine. Als meerdere gebruikers de machine gebruiken, en bijdragen tot aankoop- en onderhoudskost, zal deze kost per gebruiker flink dalen. Bij de stad geldt dit ook. Diensten als transport, handel en onderwijs, worden per eenheid goedkoper als er meerdere gebruikers zijn. Concreet vertaalt zich dit als 25 woningen per vierkant van 100m op 100m maken het rendabel om een busdienst in te leggen, 60 woningen laten een lightrail toe, met alle stijging van comfort van dien.

Toenemende specialisatie

Bovendien veroorlooft meerdere gebruikers ook specialisatie. In een economisch model zouden we per groep gebruikers een wasmachine kunnen aanschaffen die aan de specifieke noden van iedere groep beantwoordt; in de stad laat het toe om meer specifieke diensten te leveren. Denk maar aan onderwijs. Het feit dat meer kinderen onderwijs nodig hebben, vraagt niet alleen dat meer scholen gebouwd worden, maar laat ook toe om meer specifieke scholen te bouwen. Naargelang noden en overtuiging, kunnen verschillende opleidingsniveaus en pedagogische modellen aangeboden worden, gaande van kleuter-onderwijs tot gespecialiseerde academische opleidingen, of modellen geïnspireerd op Steiner, Fröbel, Montessori of zelfs Illich. Het is de grote vraag die specialisatie toelaat. Steden bieden ons de mogelijkheid om uit een divers aanbod van materiële of zelfs intellectuele goederen een persoonlijke keuze te maken, gaande van kledij en objecten naar onze persoonlijke smaak, meer of minder exotische maaltijden, populaire of elitaire films, gevestigde voetbalclubs of underdogs, abdijbier of pils, de keuzes zijn eindeloos.

Dichtheid is nabijheid

Schaal en diversiteit hebben enkele waarde als ze geconcentreerd bestaan, vandaar de derde karakteristiek van de stad: dichtheid. Dichtheid is een voorwaarde voor het ontwikkelen van duurzame steden en buurten, omdat het energie- en land-gebruik kan beperken. Bovendien laat de nabijheid die het gevolg is van dichtheid sociale voorzieningen toe, en gemengde buurten waarin niet enkel etnische maar ook generatie-segregatie kan tegengegaan worden, wat een vergrijzende bevolking een nieuw perspectief op zelfstandig wonen biedt.

De zelfversterkende opwaartse spiraal

Ondanks de tegenstellingen, lijkt de balans toch in het voordeel van de stad te wegen. Bedrijfsleiders komen naar steden omdat ze daar de juiste vaardigheden en productie en distributie- infrastructuur vinden. Hoe meer bedrijven, des te beter de infrastructuur. Werknemers met een opleiding trekken naar de stad omdat daar een grote vraag is naar hun vaardigheden. Op zijn beurt komt dit de bedrijven ten goede, omdat ze betere vaardigheden aangeboden krijgen. Consumenten shoppen dan weer graag in de stad omdat daar het aanbod groter, diverser en geconcentreerder is. En zo lijken de eigenschappen van de stad mekaar te versterken in een opwaartse spiraal van welvaart. Als die tegenstellingen er nu eens niet waren.

Micronomics

Met Micronomics heeft City Mine(d) een proces gelanceerd rond kleinschalig initiatief en stedelijke economie. Met een zo breed mogelijke definitie van economie -"strategiën die mensen ontwikkelen om hun welvaartsniveau, gezondheid of geluk te vergroten"- werd er op

zoek gegaan naar micro-initiatieven. Dit zijn initiatieven die mensen opstarten gebruik makend van “waar ze goed in zijn” door opleiding, ervaring, talent of inzicht. De term bleek een gemeenschappelijke noemer te zijn voor initiatieven van schoolverlatende kunstenaars, opstartende ondernemers en mensen zonder papieren. De benadering vanuit het initiatief, eerder dan vanuit de soms hachelijke maatschappelijke situatie waarin de initiatiefnemer zich bevindt, werkt de-stygmatiserend en daarom ook emanciperend. Het Micronomics festival is de aanleiding om op zoek te gaan naar micro-initiatieven, ze te tonen aan het brede publiek, en politieke aandacht en steun te vragen. Het kleinschalige festival van 2008 mobiliseerde voldoende enthousiastelingen om in 2009 groter uit te pakken, en om nu een coalitie te hebben die in 2010 kan tonen waar micro-initiatieven toe in staat zijn. De aanvankelijk Brussels-Londense groep rond Micronomics heeft nu leden in 13 Europese steden, is ingeschreven in een samenwerking van 12 Europese universiteiten, en brengt jonge ondernemers samen met beginnende kunstenaars, stedelijke activisten, architecten, volksvertegenwoordiger, koks, mensen zonder papieren, professoren, designers, een vice-premier, knutselaars, bankdirecteurs, barmannen, politieke dissidenten, tolken,...

II. de optie Stad

Positieve vrijheid

Het blijkt dat zowel voor bedrijfsleider, werknemer als consument de stad een weelde aan kansen en mogelijkheden biedt. Niet iedereen beschikt echter over macht en middelen om dat potentieel te vervullen. “Stadslucht maakt vrij,” luidt het spreekwoord, maar vrijheid heeft veel gezichten. In 1958 maakte Isaiah Berlin een onderscheid tussen negatieve vrijheid – waarbij hindernissen worden weggenomen- en positieve vrijheid. Het laatste is volgens Berlin de capaciteit van verschillende opties te hebben en zonder dwang uit die opties een keuze te kunnen maken. Het onderscheid wordt ook wel eens geformuleerd als 'vrijheid van' (dwang) voor negatieve vrijheid, en 'vrijheid voor'(het ondernemen van initiatief) voor positieve vrijheid.

Meer dan stedelijk overleven

Het is die vrijheid die het werk van City Mine(d) motiveert. Hierin schuilt immers een emancipatie die verschillende -zelfs schijnbaar niet gefragiliseerde- individuen en groepen kunnen delen. Het is tegelijk een voorwaarde voor sociale integratie en het creëren van een gevoel van veiligheid, als voor artistieke en creatieve expressie. Het is positieve vrijheid die toelaat meer te doen dan 'overleven' in de stad.

Stedelijke interventies

Door stedelijke interventies in de stad hoopt City Mine(d) een netwerk en opties te bieden aan diegenen die het wel eens aan keuzes ontbreekt. Vreemd genoeg gaat het hier niet enkel over armen,

of wat men wel eens kansengroepen noemt. De emancipatie waar City Mine(d) in gelooft gaat veel breder. De projecten op publieke plaatsen, zijn pas succesvol als ze op zich een diverse groep van actoren betrekken. De interventies streven naar het op gang brengen van communicatie tussen mensen waartussen geen banden bestaan. City Mine(d) noemt deze samenwerkingen netwerken, en vaak wanneer de fysieke interventies al lang zijn opgeruimd, blijven de netwerken manieren voor betrokken om hun belangen te behartigen.

Limite Limite

Een voorbeeld van een dergelijke interventie is het project LimiteLimite in de Brabantwijk bij het Brusselse Noordstation. Aan de basis van het Limite Limite lag de vraag van buurtbewoners naar een oplossing voor een braakliggende hoek die als sluikestort gebruikt werd. Mensen rond City Mine(d) hadden toen reeds ervaring met het aanleggen van parkjes op een ad-hoc manier: in de jaren ervoor was een stuk braakland in de Paviljoenwijk in Schaarbeek omgevormd tot grasland, en was van een gecontesteerd terrein in Kuregem, Anderlecht een voetbalterrein gemaakt. De hoek in de Dupontstraat in Schaarbeek was echter te klein om een park van te maken, dus werd gekozen voor een andere optie. Met een 9-meter hoge transparante toren werd de hoek afgesloten, en tegelijk ter beschikking gesteld van de buurt als ontmoetings- en tentoonstellingsruimte. Naast de artistieke interventie werden ook een aantal strategische ambities geformuleerd: de interventie moest het potentieel hebben om het handelsmerk van de buurt te worden (hedendaagse architectuur die voor een keertje in de volksbuurt staat, en niet haar schaduw werpt over de buurt), en ze moest de buurt op een blijvende manier samenbrengen. Aan de eerste vereiste werd voldaan door een gedurfd ontwerp gekoppeld aan een marketingstrategie van affiches, postkaartjes en persartikels. De tweede vereiste werd een wezenlijk deel van het proces, waarbij de institutionele constructie evenveel aandacht vroeg als de bouwwerf. Beginnende bij de buurtbewoners en bij architect Chris Rossaert werd een netwerk uitgebouwd met de lokale bouwopleiding APAJ, met de hogescholen in de buurt, de lokale handelaars, de in de buurt gevestigde JP Morgan Bank en lokale en grootstedelijke overheidsdiensten. Toen na een bouw van 9 maanden de toren Limite Limite werd ingehuldigd, werd ook meteen een non-profit organisatie Limite Limite boven de doopvont gehouden, die de verschillende betrokken op formele basis aan elkaar linkte. Het netwerk dat door de interventie was ontstaan, liet buurtbewoners en betrokken toe om op informele manier met elkaar contact op te nemen, om zo verschillende visies op de toekomstige ontwikkeling van de buurt naast elkaar te leggen. De buurtbewoner kon zijn ongenoegen direct bij de burgemeester luchten, de burgemeester hoorde uit eerste hand de ervaringen op het terrein. In 2002 werd Limite Limite bekroond met de Thuis in de Stad prijs voor innovatief en participatief initiatief, en ondertussen werd dit ontwikkelingsmodel door

verscheidene acadmici beschreven als een “groeicoalitie van onder uit”.

III. De structuur Stad

Duurzame hardware

De huidige toenemende verstedelijking gebeurt in een context van een meer mobiele, waardoor meer diverse, en ouder wordende bevolking en regionale en wereldwijde politieke en economische integratie. Een groeiende bewustwording van de impact van menselijke activiteit op de planeet en haar eco-systeem hebben het concept van een “duurzame stad” stad in de aandacht gebracht. Duurzame steden zouden de noden van haar huidige bewoners moeten vervullen zonder de kansen van toekomstige bewoners in gevaar te brengen. Toen in 2006 Michael Bloomberg zijn kandidatuur voor herverkiezing als burgemeester van New York voorstelde, was het ook zijn ambitie om van New York een duurzame stad te maken. Zijn doelstellingen om dit te realiseren waren betaalbare woningen, lokale parken, verbetering van openbaar vervoer, zuivere lucht en rivieren en het uitbreiding van de watervoorziening.

Duurzame software

Hoewel Bloombergs ambities lovenswaardig en hoogdringend waren, zijn ze toch onvolledig om een stad duurzaam te maken. Bloombergs plan bevat het moderniseren en “groener” maken van de infrastructuur, maar mist plannen voor het hernieuwen van bestuur, sociale relaties en verdeling van welvaart. Een stad kan immers pas duurzaam, rechtvaardig of eerlijk zijn, als stedelingen betrokken worden bij besluitvorming en besteding van middelen, als wat City Mine(d) noemt de “soft structures” voor handen zijn om inspraak in het stedelijk bestuur te garanderen. “Soft structures” betekent de manieren waarop mensen zich organiseren, strategiën, sociale relaties en netwerken.

Software-schrijvers

De software van de stad wordt geschreven door politici en ambtenaren, maar ook door informele actoren. De eersten ontwikkelen manieren van omgaan met de stad die zich soms uitdrukken in wetten, reglementen en instituten voor hulpverlening en ordehandhaving; de laatsten houden zich bezig met systemen van wederzijdse steun en uitwisseling. City Mine(d) is vooral betrokken bij dat laatste, door het het samen organiseren van activiteiten of realiseren van interventies, het uitwisselen van vaardigheden, of het delen van ruimtes. Door interventies en initiatieven geeft het een aanzet voor nieuwe nieuwe netwerken die betrokkenen kunnen aanwenden, voor het vergroten van hun positieve vrijheid en om meer te doen dan enkel 'overleven' in de stad. De soft structures van de stad is het geheel van alle software die de stad doet draaien.

Duurzame steden

Om steden duurzamer te maken zullen dus ook deze structuren duurzamer gemaakt moeten worden. Dit betekent in wezen het bestuur van de stad democratischer, inclusiever, of als u echt wil, participatiever maken. Een decennium ervaring met steden laat City Mine(d) toe om drie vaststellingen te doen die leiden tot uitdagingen voor een meer duurzame stad: een: steden zijn dynamische entiteiten; twee: transparantie is een noodzakelijke voorwaarde voor participatie; drie: steden zijn concentraties van creativiteit.

Steden als processen

Het ligt voor de hand dat steden in de loop van de geschiedenis veranderen, en dat functies verdwijnen. Brussel had een stroom en heeft nu een kanaal (en een strand), Londen had ooit een van de drukste havens van Europa en heeft nu op dezelfde plaats het financieel centrum van het hele continent. Die veranderingen zijn te wijten aan veranderingen in economische functies en prioriteiten, die op hun beurt veroorzaakt worden door wijzigingen in koopkracht en in de smaak van de bevolking. Het punt is dat steden veranderen. Constant. En dat zal altijd zo zijn.. De stad zoals we ze nu kennen is in die optiek niet meer dan een snapshot van een proces.

Een continu ontwikkelingsproces

En daarin schuilt een eerste uitdaging voor de stad, nl het onderkennen van een continu stedelijk ontwikkelingsproces. De implicaties van deze visie zijn verrijkend voor zowel beleid als burgers. Het stelt namelijk de hele notie van “stadsontwikkelingsprojecten” of “flagship ontwikkelingen” in vraag. “Flagship ontwikkelingen” zijn vastgoed ontwikkelingen van een grote schaal waarvan beweerd wordt dat ze verdere economische en vastgoed ontwikkeling kunnen genereren, en die ook het imago van de stad in het buitenland kunnen bepalen. Denk maar aan de het Guggenheim Museum in Bilbao, de Tate Modern in London, of met minder publiek profiel (want) in Brussel de ontwikkeling van de Zuidwijk.

Ontwikkelen van een toekomst

Het gaat hier om een visie die financieel en politiek ondersteund wordt door een groeicoalitie van overheid en business, en die in het beste geval ter consultatie wordt voorgelegd aan de lokale gemeenschap. Andere stadsontwikkelingsprojecten berusten minder op imago-bepalende vastgoed-ontwikkeling, maar geloven even zeer in city marketing, het aanprijzen van de stad in het buitenland om bezoekers of investeringen aan te trekken, en op een visie van hoe de stad er over 5 of 10 jaar zou moeten uitzien. De toekomst kunnen zien is een ding, die visie opleggen aan de stadsbevolking is nog iets anders. Het is de overtuiging van City Mine(d) dat de stedelingen niet betrokken moet worden in het realiseren van de toekomst, maar wel in het ontwikkelen van een toekomst.

Duurzame inspraak

Onderkennen dat steden in constante flux zijn, betekent ook onderkennen dat het toekomstbeeld dat stadsontwikkelingsprojecten of Flagship ontwikkelingen voorspiegelen ook maar tijdelijk van aard zijn. Een stelling die geïllustreerd wordt door het feit dat het Tate Modern museum in Londen, dat in 2000 zijn deuren opende, reeds in 2006 een goedkeuring kreeg voor aanvraag tot de bouw van een uitbreiding. Blijkbaar is de toekomst beter dan 10 jaar geleden werd gedacht. De vragen die zich opdringt is “wie kan of mag zich deze toekomst inbeelden?” Om een bredere bevolking te betrekken bij het ontwikkelen van de toekomst, volstaat het niet hen te consulteren over de naar voor geschoven project. Duurzame inspraak zou immers bestaan uit het betrekken van stedelingen in het proces dat vorm geeft aan de toekomst. Als we onderkennen dat de 2012 Olympics in London ook maar een moment zijn in de evolutie van de stad, is het misschien belangrijker om processen te ontwerpen waarin de bewoners van de East End hun plaats zien, en die ze mee kunnen sturen. De plaatselijke bevolking die dreigt geconfronteerd te worden met 4 jaar infrastructuurwerken, heeft misschien minder belang bij vorm en kleur van het hoofdstadion, dan bij hoe impact te hebben en dus voordeel te halen uit de processen waar opbouw en afbraak van het stadion deel uitmaken.

Soft structures die beslissingen informeren en implementeren

Belang hechten aan proces betekent ook een plaatselijke bevolking niet langer confronteren met stedelijke designs en synthesebeelden van de toekomst, maar om de juiste “soft structures” te ontwerpen, de besluitvormingsmodellen en sociale processen die beslissingen informeren en implementeren. Als die structuren ontworpen kunnen worden op een manier waarop ze rekening houden met de dynamiek van de stad, kunnen ze ook aangewend worden voor duurzame, want door een bredere groep gedragen ontwikkelingsmodellen.

Participatie en transparantie

Nobelprijs-winnaar Amartya Sen schrijft in zijn boek 'Development as Freedom': “In sociale interactie gaan mensen om met elkaar op basis van wat hen wordt aangeboden en wat ze terug mogen verwachten. Op die manier werkt de hele samenleving op de veronderstelling van vertrouwen. Transparantie gaat over een openheid die mensen mogen verwachten.” Lage betrokkenheid bij traditionele inspraakvergaderingen zou wel eens te wijten kunnen zijn aan een gebrek aan vertrouwen in werkelijk impact te kunnen hebben op het uiteindelijk resultaat. Op zijn beurt vindt dit zijn oorzaak in de onduidelijkheid over wie waarvoor verantwoordelijk is -privé-investeerder of verkozen mandatarissen, en bijgevolg welke beslissingen gevormd worden door ondernemings- of verkiezingslogica.

Versnipperd bestuur

De complexiteit van de stad maakt dat haar bestuur versnipperd is geraakt over talloze agentschappen, instituten, ondernemingen en bestuursniveaus. Bovendien maken hervormingen van het staatsapparaat dat bevoegdheden verschuiven tussen het gemeentelijke, gewestelijke, federale of zelfs Europese niveau. Dit wordt problematisch wanneer de stedeling een mandaat wil schenken aan een politicus, of dit mandaat niet wenst te verlengen tijdens verkiezingen naar aanleiding van onvoldoende prestatie. Specifieke diensten zoals huisvuilophaling maken het fenomeen bevattelijker. Als ik tevreden ben over hoe mijn huisvuil in Brussel wordt opgehaald, is dat dan de verdienste van de Gemeentelijke Schepen van Openbare netheid, of van de Gewestelijke Staatssecretaris van openbare netheid? In de logica van Sen betekent dit dat de stedeling niet weet wat hij mag terug verwachten als hij een mandaat geeft, wat kan leiden tot een vertrouwensbreuk die iedere vorm van duurzame inspraak onmogelijk maakt.

Informele creativiteit

Steden brengen door hun centrale functie op zich kunstenaars en culturele instituten samen en bieden podium en publiek aan eenieder bevlogen schepper. Maar er is meer. Naast deze eerder geformaliseerde expressie, biedt de stad ook plaats aan informele creativiteit. Het gaat hier om individuen, collectieven en organisaties die op een vernieuwende manier de stad in beweging brengen; groepen die creëren en produceren, werken en feestvieren, en dit op diverse domeinen, van het artistieke over het sociale tot het economische en politieke. maar die vaak buiten de mazen van de officiële en gevestigde netten vallen of bewust duiken. City Mine(d) bekent zijn oorsprong diep in deze stedelijke beweging, die reikt van het verenigingsleven over de krakersbeweging, politieke cafés met anarchistische sympathieën, buurthuizen met artistieke ambities tot stadfilosofen met drang tot actie. Wat ze gemeen hebben is een gevoel van onbehagen bij hoe de stad nu is, een positieve, bijna vrolijke benadering van deze vaststelling, en het constructief aanwenden van hun creativiteit.

Nieuwe organisatievormen

Deze informele creativiteit, hoewel zeer florissant mid-jaren 90 in Brussel, is geen typisch Brussels fenomeen. Het is wel eigen aan steden. Toen City Mine(d) rond 2002 haar vleugels uitsloeg, en ook in Barcelona en Londen op zoek ging naar gelijkgestemden, bleek dat ook daar mensen zich mobiliseerden in de strijd voor de stad. De reactie op de ontwikkeling van Poble Nou tot nieuwe media hub @22 bracht in Barcelona heel wat creatieve zielen samen. Een gelijkaardig fenomeen was te zien in Noord-Londen, waar de ontwikkeling van Kings Cross tot station voor de Eurostar naar Parijs en Brussel aardig wat reactie opwekte. Op verschillende manieren heeft City Mine(d) geprobeerd zichtbaarheid te geven aan deze informele creativiteit. Door debatten en conferenties, acties op publieke plaatsen en publicaties is gepoogd om dit stedelijk fenomeen te netwerken en zo te versterken. Binnen de informele creatieve sector wordt aanhoudelijk gezocht naar nieuwe

samenwerkings- en uitwisselingsverbanden. Omdat deze een drang naar individuele expressie proberen te verbinden met een gezamenlijke inspanning, en bijgevolg autonomie en collectiviteit probeert te combineren, wordt hier grondig geëxperimenteerd met vernieuwende vormen van organiseren en structureren. Het zoeken naar een evenwicht tussen efficiënte structuur en informele samenwerking, is een vraag waar iedere netwerk-organisatie en niet-hierarchische structuur mee kampt.

Bunker Souple

Bunker Souple illustreert een van de pogingen tot het opzetten van uitwisseling binnen informele stedelijke creativiteit in Brussel. De inspanningen die geleverd werden in het kader van Bunker Souple dateren van voor het ontstaan van City Mine(d), en bestonden eerder parallel aan dan wel in de schoot van City Mine(d). Bunker Souple vertrok vanuit de vaststelling dat er onderhuids heel wat leefde in Brussel. Initiatieven, projecten en ideeën van individuen en collectieven die getuigen van een grote creativiteit op verschillende gebieden. Ondanks de onderlinge diversiteit hadden deze initiatieven een aantal gemeenschappelijke kenmerken in hun benadering: het ging om eclectische en vernieuwende creatieve uitingen die afwijken van de platgetreden paden. "Autonomie, zowel in de zin van 'uw eigen goesting doen', als het niet afhankelijk zijn van criteria van buitenaf opgelegd, is een ander belangrijk kenmerk. Vaak is het een bewuste keuze om urgent en direct te ageren, wat een grote spontaneïteit en bewegingsvrijheid garandeert," staat in de inleiding van het repertorium Bunker Souple uit 2000. Bunker Souple was geen organisatie, collectief, groepering of platform, en had ook niet die ambitie. Het was een middel tot uitwisseling (in de meest brede zin van het woord) van informatie, kennis en ervaringen. Een van de middelen om die uitwisseling te bekomen was het reeds geciteerde repertorium, dat contactadressen ook inhoudelijke informatie over de projecten gaf. Daarnaast bestonden er radio-programma's, een website, een faxstelsel, denk/actie ateliers en efemere cafés (kraakcafés, zeg maar). Bunker Souple had geen raad van bestuur of besluitvormingsorgaan. Op het bureau van City Mine(d) werd een nummering bijgehouden, en ieder die een bunker souple actie wou ondernemen, kreeg een nummer, om op die manier bij te houden wat gebeurde onder de naam Bunker Souple. Zo was Bunker Souple 4 een efemeer café op 25 maart 1998 op de gelijkvloer van Brussel 2000, Culturele Hoofdstad van Europa, onder het motto "Wanneer komt Brussel 2000 naar beneden?" Bunker Souple 6 was een 7daags denk/actie atelier als "aanzet tot vernieuwende en concrete resultaten om nieuwe stedelijke initiatieven te ondersteunen in hun ontstaans- en voortbestaansomstandigheden binnen het stedelijk weefsel," aldus de uitnodiging. Per actie werd bekeken hoe best met het publiek gecommuniceerd werd. Zo werd voor Bunker Souple 4 pas enkele uren voor de afspraak een strooibiljet verspreid met daarop een afspraakpunt in de buurt; voor Bunker Souple 6 werd een heuse persconferentie georganiseerd. Als

samenwerking slaagde Bunker Souple er in enig resultaat te halen, omdat het op zich ongestructureerd genoeg was om niet door een betrokkene toegeëigend te kunnen worden, en tegelijk regelmatig genoeg zichtbaar was om een eigen identiteit te hebben.

IV. de toekomst Stad

Stad en wereld

Eenzijds hebben transport en immigratie, milieu-problemen, de geglobaliseerde economie en internationale media de wereld doen krimpen tot pocket formaat; maar anderzijds nopen discours rond oliepiek, CO2-uitstoot, klimaatverandering en voedselkilometers ons ertoe om op de lokale gemeenschap terug te plooiën. Een creatieve en constructieve manier vinden om om te gaan met de spanning tussen het zeer lokale en het internationale lijkt voor City Mine(d) de uitdaging van de toekomst. Het gaat hier in geen geval om de internationale marketing van de stad te verbeteren, of een betere score te halen in benchmarking -het fenomeen waarbij zowel publieke als private instanties aan de hand van zeer verschillende indicatoren rangordes opstellen van steden, gaande van de kost van vastgoed, over de leefbaarheid van de stad tot de kwaliteit van openbaar vervoer of hotels; het gaat eerder om hoe lokaal initiatief versterkt kan worden door internationale samenwerking.

Emanciperende relaties

Als inleiding op de Bruxel Glocal conferentie die City Mine(d) organiseerde in 2003, schreef Erik Swyngedouw over hoe “lokaal” verzet in bijvoorbeeld het Midden-Oosten, zich kan manifesteren in om het even welke stad in de wereld, zoals gebeurde op 11 September in New York. “Het combineren van lokale en internationale connecties heeft allerlei breuken en spanningen versterkt: relaties zijn met elkaar verweven of opgesplitst in complexe, soms machteloos makende en soms emancipatorische manieren.” Het is die emancipatie waar City Mine(d) naar op zoek ging toen het in 2002 City Mine(d) Barcelona en City Mine(d) London initieerde.

Politics of Scale

Zoals reeds gezegd wordt de stad bestuurd wordt op verschillende niveaus, of schalen, zoals Neil Smith ze noemt. De kleinste schaal is de buurt, die wordt georganiseerd door buurt-instanties zoals plaatselijke politie of wijkverantwoordelijken. De volgende schaal is de gemeente, waar burgemeester en schepencollege besturen. Vervolgens is er het grootstedelijke niveau, en zo kan men opklimmen tot het nationale en zelfs Europese niveau. Sommige actoren bereiken een patstelling in een conflict met de instituten op hun schaal. Haar internationaal profiel laat City Mine(d) toe om instituten van een andere schaal te betrekken, en zo de plaatselijke patstelling te doorbreken.

Young Black Women's Group

Een voorbeeld was de Young Black Women's buurtgroep uit Islington die de plaatselijke feestzaal slechts een keer per jaar mochten gebruiken voor hun dans-act. City Mine(d) leende hen een transparante bubbel als performance ruimte, en nodigde als “internationaal productiehuis” ook de plaatselijke cultuurverantwoordelijken uit. na het optreden gezien te hebben, nodigde het gerenomeerde danscentrum Saddler's Wells de meisjes uit voor workshops, en zo hadden de meisjes opeens erkenning genoeg om de plaatselijke weerstand te overwinnen. Naar het werk van Smith refereert City Mine(d) aan het fenomeen van zich tot een hogere schaal richten om een patstelling op te lossen, als 'jumping scales' of schaalspringen, omdat het zich als organisatie van het zeer lokale naar het internationale en terug op het grootstedelijke richt.

Stad en collectieve actie

Naast de kern die aanwezig is in 4 landen, bestaat City Mine(d) nu voornamelijk uit een netwerk van gelijkgestemden in 13 Europese steden. City Mine(d) definieert zichzelf als “netwerk van individuen uit heel Europa die bezig zijn met stad en collectieve actie. Door artistieke projecten, campagnes en debatten plaatst het actuele thema's van buurt tot Europees niveau op de publieke en politieke agenda en geeft het initiatieven van individuen en collectieven een kader waarbinnen ervaring, contacten en kennis gedeeld kunnen worden.” Het werkt momenteel aan het in de praktijk brengen van deze definitie door de talloze bestaande internationale linken tussen geëngageerde stedelingen bruikbaar te maken voor lokaal initiatief.

Stadsbeweging City Mine(d)

In een poging om beter met de spanning lokaal-internationaal om te gaan, en om de vernieuwende organisatievormen die op lokaal niveau ontstaan binnen de informele creatieve sector op internationale schaal in de praktijk te zetten, ondergaat City Mine(d) momenteel een grondige transformatie. Haar rol verschuift in toenemende mate van productiehuis voor stedelijke interventies, naar middel voor uitwisseling van contacten, kennis en ervaringen. Met de overtuiging dat stedelijke en economische ontwikkeling niet enkel worden gerealiseerd door officiële instanties, maar ook kleine, tijdelijke en informele initiatieven van u en mij, nodigt City Mine(d) iedereen uit om mee vorm te geven aan een stedelijke beweging die streeft naar positieve vrijheid en een duurzame stad.